Przedpłata wraz z przesyłką pocztową wynosi 6 zł. a. w. rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy ulicy Hetmańskiej l. 12.

Pismo dwutygodniowe.

Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Wychodzi 8. i 22. każdego miesiąca w objętości arkusza.

Nr. 3. Dnia 8. lutego 1898. XXV. rocznik.

Wydawca i odpowiedzialny redaktor: Teofil Merunowicz.

Kasy systemu Raiffeisena, gminne Kasy pożyczkowe, czy lokalne Towarzystwa zaliczkowe?

W ciągu tegorocznej sesyi sejmowej kwestya kredytu włościańskiego znowu była roztrząsaną z rozmaitych punktów widzenia. Mianowicie oprócz specyalnego sprawozdania o tym przedmiocie Wydziału krajowego, znanego już czytelnikom „*Związku*“, pojawiły się jeszcze dwa inne wnioski, z inicyatywy poselskiej, odnoszące się do tej sprawy. Mianowicie poruszył poseł Wachnianin kwestyę popierania przez kraj kas oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena, zaś poseł Żardecki kwestyę rozciągnięcia dokładniejszej opieki nad gminnemi kasami pożyczkowemi, ażeby celowi swojego założenia lepiej niż dotąd odpowiadały.

Na tle tych dwóch wniosków opracował dr. Tadeusz Skałkowski jako referent komisyi bankowej, do której one odesłane zostały — następujące sprawozdanie:

„Na początku sesyi sejmowej postawił poseł Wachnianin wniosek naglący następującej treści:

„„Przeznacza się kwotę 100.000 zł., płatną w 4 ratach po 25.000 zł. rocznie, do rozporządzenia Wydziału krajowego dla zorganizowania w kraju, w poszczególnych wsiach, kas pożyczkowych systemu Raiffeisena, w celu niesienia pomocy kredytowej włościaństwu galicyjskiemu““.

Później postawił poseł Żardecki następujący wniosek:

„„Poleca się Wydziałowi krajowemu:

1. ażeby za pośrednictwem Wydziałów powiatowych starał się przeprowadzić reformę istniejących kas pożyczkowych gminnych, zwłaszcza w tym kierunku, iżby ograniczoną została wysokość udzielanych pożyczek, oraz przestrzegano spłat nie tylko procentów, lecz zarówno i wypożyczonego kapitału;

2. ażeby w sposób właściwy gminy pouczone zostały, że drogą pożyczek komunalnych, nisko oprocentowanych, w razie potrzeby będą w możności istniejące już kasy finansowo wzmocnić, a przystąpić do utworzenia nowej kasy pożyczkowej tam, gdzie dotychczas tego rodzaju instytucya nie istnieje““.

Oba te wnioski, przekazane komisyi bankowej, komisya postanowiła traktować łącznie, i załatwić jednem sprawozdaniem, gdyż obydwa wnioski zmierzają do poprawy stosunków włościańskiego kredytu, za pomocą lokalnych instytucyi kredytowych, mających siedzibę w gminach wiejskich, z zakresem działania na jedną tylko gminę.

Sprawa to pierwszorzędnej doniosłości dla polepszenia ekonomicznych stosunków ludu wiejskiego. Wysoki Sejm uznawał zawsze wielką ważność tej sprawy, jak świadczy szereg uchwał sejmowych o zakładaniu gminnych kas pożyczkowych, opiece nad niemi i kontroli ich działalności.

Poseł Wachnianin jednak, nie mając wiary, aby możliwem było osiągnąć rezultaty dodatnie z działalności gminnych kas pożyczkowych, proponuje rozpoczęcie energicznej akcyi w celu zakładania kas systemu Raiffeisena.

Przedewszystkiem zatem przedstawia komisya w jak najtreściwszych wyrazach obecny stan rozwiniętej szeroko w prowincyach austryackich propagandy celem rozpowszechnienia takich kas, i osiągnięte już wyniki — to bowiem dało posłowi Wachnianinowi pochop do postawienia wniosku.

W październiku 1897 odbył się we Wiedniu pierwszy wiec reprezentantów kas pożyczkowych systemu Raiffeisena (erster österreichischer Raiffeisen-

tag) na którym wykazano, jak szybko postępował rozwój tych kas w ostatnich latach.

Z końcem r. 1894 według dat, zebranych przez rząd, z powodu przygotowania wniosku do zmiany ustawy o stowarzyszeniach, stan Towarzystw zaliczkowych w Cislitawii tak się przedstawiał:

ilość stowarzyszeń . .	2 342
liczba członków . .	777.668
kapitał obrotowy . .	461.000.000 zł.

W kasach systemu Raiffeisena:

ilość kas . . .	804
liczba członków . .	56.138
kapitał obrotowy . .	13,000.000 zł.

Na wspomnianym wiecu zaś przedstawiono następujące cyfry z r. 1897:

ilość kas . . .	1.414
liczba członków . .	127.000
kapitał obrotowy . .	17,500.000 zł.

W przeciągu zatem lat dwóch podwoiła się liczba członków, a kapitał obrotowy wzrósł o 25%.

Nie szczędzą też reprezentacye krajów zachodnich monarchii znacznych zasiłków na zakładanie takich kas.

W dolnej Austryi daje Wydział krajowy na założenie każdej kasy 200 zł. oprócz tego dostarcza druków, udziela informacyi i wykonuje kontrolę.

Dzięki tej opiece istnieje w tym kraju 400 kas z liczbą członków przeszło 30.000.

Wydział krajowy czeski dla każdej kasy przyznaje subwencyę 250 zł. na koszta założenia.

Podobnie dzieje się w krajach alpejskich; nie przytaczamy jednak odnośnych cyfr, aby sprawozdania naszego szczegółami nie przeciążać.

Żądana przeto przez posła Wachnianina suma 100.000 zł. — jakkolwiek na pierwszy rzut oka zdaje się być wydatkiem zbyt wielkim, nie byłaby wcale przesadną wobec rozmiarów zadania i jego doniosłości.

Przyjmując bowiem koszta założenia 200 zł. jak w dolnej Austryi, możnaby sumą we wniosku wymienioną pokryć koszta założenia 500 kas, a przyjmując kwotę 250 zł. jak w Czechach, wystarczyłaby rzeczona suma tylko na założenie 400 kas. A gdy mamy przeszło 6.000 gmin w naszym kraju — założenie 400 lub 500 kas pożyczkowych częściowo tylko uczyniłoby zadość potrzebie uregulowania stosunków kredytowych ludu wiejskiego.

Lecz komisya postawiła sobie pytanie, czy istotnie kasy raiffeisenowskie są instytucyą dla naszego ludu wiejskiego ze wszech miar właściwą i odpowiednią, tak iż należałoby propagować tworzenie takich kas w całym kraju?

Na to pytanie komisya bankowa jednomyślnie oświadczyła się przecząco, gdyż organizacya rzeczonych kas, mianowicie zasada poręki nieograniczonej i jak najmniejszych udziałów, przy teraźniejszym stanie oświaty i ekonomicznego wykształcenia włościan, nie jest dla całego kraju naszego odpowiednią.

Wiadomo, że kasy raiffeisenowskie, pr yjmując obowiązek wpłacania udziałów tylko jako ustawową konieczność, i redukując udziały *ad minimum*, cały niemal swój fundusz obrotowy czerpią z wkładek oszczędności.

Nie brakło też wkładek takich pierwszym kasom tego systemu nad Renem i w całych Niemczech południowych, gdzie ów ruch tak świetnie się rozwinął; ale także i w austryackich prowincyach wkładki wpływają obficie.

Są przeto kasy raiffeisenowskie właściwie lokalnemi kąsami oszczędności, opartemi na nieograniczonej poręce założycieli, i prosperują one, pomimo nader szczupłych tylko funduszów własnych, dzięki oględnej a ścisłej administracyi, i dzięki punktualności i rzetelności dłużników.

Że w naszym kraju niema jeszcze warunków na zakładanie wszędzie takich kas, że warunki takie istnieją tylko w niektórych miejscowościach, przyzna zapewne każdy, kto stosunki wiejskie zna dokładnie a ocenia przedmiotowo.

Nie mamy jeszcze na wsi tyle żywiołów inteligentnych, do pracy takiej chętnych, abyśmy mogli dla każdej kasy systemu Raiffeisena, z zakresem działania na jedną wieś lub parafię, mieć zapewniony odpowiedni zarząd.

Także punktualność dłużników, ścisłość w dotrzymywaniu terminów ratalnych, pozostawia u nas jeszcze wiele do życzenia.

Stan gminnych kas pożyczkowych w bardzo wielu powiatach jest najlepszym dowodem, że zapatrywania te nie są pessymistyczne, lecz odpowiadają rzeczywistości.

Poręka nieograniczona, na której oparte są raiffeisenowskie kasy, odstraszać musi osoby zamożniejsze od uczestnictwa w tej organizacyi — zwłaszcza, że mieliśmy już w kraju przykłady smutnych bardzo następstw nieograniczonej poręki.

W takich warunkach tworzenie licznych kas, mających prawo przyjmowania wkładek oszczędności, zarządzanych przez osoby niedostatecznie uzdolnione, a przeznaczonych dla dłużników często opieszałych w dopełnieniu zobowiązań — byłoby wielce ryzykównem.

Obawy te są niewątpliwie uzasadnione, jeżeli się uwzględni trudność skutecznej kontroli zewnętrznej nad takiemi kasami.

Zadania tego nie mógłby podjąć się Wydział krajowy, wobec rozległości kraju i niepomiernych kosztów, jakich wymagałoby kontrolowanie kas, po całym kraju rozrzuconych.

Nałożenie zaś obowiązku kontroli na Wydziały powiatowe mogłoby nastąpić tylko za wyraźnem przyzwoleniem każdej reprezentacyi powiatu, a wątpliwem jest, czy powiaty wzięłyby chętnie ten nowy ciężar na siebie

Wszakże kontrola gminnych kas pożyczkowych w wielu powiatach nie jest wykonywaną z całą potrzebną ścisłością i dokładnością, pomimo że obowiązek sprawowania tej kontroli cięży na Wydziałach powiatowych z mocy ustawy, i pomimo, że gminy tej kontroli bezwarunkowo poddać się muszą.

Jakkolwiek przeto mamy i u nas wzorowo prowadzone kasy systemu Raiffeisena (n. p. w Czernichowie i Gawłuczowicach) to nie możemy wcale spodziewać się, aby założenie l i c z n y c h kas takich po całym kraju, było już teraz na czasie, i aby pomyślny rozwój takich instytucyi był zapewniony.

Przy istniejących zaś gminnych kasach pożyczkowych zakładane osobno kasy raiffeisenowskie stworzyłyby ten stan rzeczy, zdaniem komisyi wcale niepożądany, że w jednej wsi byłyby dwie instytucye pożyczkowe, mające ten sam terytoryalny zakres działania i tę samą klientelę dłużników.

Zaproszony na posiedzenie komisyi poseł Wachnianin, uzasadniając swój wniosek, wspomniał, że byłoby pożądanem pożyczkowe kasy gminne zwijać a ściągnięte kapitały w kasach raiffeisenowskich lokować.

Ta myśl jednak natrafiłaby, zdaniem komisyi, na bardzo wielkie trudności, gdyby przyszło do jej urzeczywistnienia. Oddając bowiem kapitały gminne spółce prywatnej, która z mocy ustawy kontroli władz autonomicznych nie podlega, należałoby mieć wszelką pewność, że zarząd tej spółki daje rękojmię bezpieczeństwa lokacyi; ilekroć zaś ten zarząd zawiódłby oczekiwania — musianoby wdrażać odpowiednie kroki przeciw spółce, a może nawet korzystać z surowych przepisów prawnych o nieograniczonej poręce. Ztąd dla Wydziałów powiatowych, czuwających nad bezpieczeństwem lokacyi funduszów gminnych, zadanie daleko trudniejsze do spełnienia od ciężącego dziś na tych Wydziałach obowiązku kontrolowania gminnych kas pożyczkowych.

Komisya bankowa przeto, mając na uwadze przedstawione tu stosunki, nie może zalecać Wysokiemu Sejmowi do uchwalenia wniosku posła Wachnianina, zmierzającego do rozpowszechnienia w całym kraju kas raiffeisenowskich, przy pomocy znacznego funduszu, na koszta zakładania takich kas przeznaczonego.

K o m i s y a n i e z a p o z n a j e j e d n a k, ż e l o k a l n e T o w a r z y s t w a z a l i c z k o w e, o g r a n i c z o n e c o d o z a k r e s u d z i a ł a n i a n a j e d n ą p a r a f i ę l u b g m i n ę, m o g ą d l a s p r a w y w ł o ś c i a ń s k i e g o k r e d y t u z n a k o m i t e o d d a ć u s ł u g i, j e ż e l i m i e j s c o w e w a r u n k i s p r z y j a j ą z a ł o ż e n i u i k i e r o w n i c t w u t a k i c h i n s t y t u c y i, m i a n o w i c i e z a ś, j e ż e l i m o ż n a u t w o r z y ć z a r z ą d z o s ó b, u z d o l n i o n y c h d o s p e ł n i e n i a t e g o z a d a n i a.

Jest przeto, zdaniem komisyi, rzeczą potrzebną zbadać dokładnie osiągnięte dotychczas rezultaty na polu akcyi kredytu włościańskiego w tych krajach, gdzie kasy systemu Raiffeisena doznają poparcia i opieki władz krajowych. Szczególniej należałoby zbadać te stosunki w dolnej Austryi, gdzie ruch na tem polu jest bardzo ożywiony, tudzież w Czechach, gdzie kasy raiffeisenowskie są oparte o powiatowe instytucye kredytowe i gdzie współdziałają powiatowe władze autonomiczne. W dolnej Austryi bowiem niema reprezentacyi powiatowych, podczas gdy w Czechach cała organizacya włościańskiego kredytu, jak poniżej szczegółowo wykażemy, opiera się na powiatowych władzach autonomicznych i utworzonych pod ich kontrolą powiatowych instytucyach kredytowych.

Jest też ze wszech miar wskazanem wziąść pod dokładną rozwagę kwestyę, czy nie należałoby oprzeć lokalne Towarzystwa zaliczkowe na zasadzie poręki ograniczonej, aby osoby inteligentniejsze i zamożniejsze mogły śmielej przystępować do takich Towarzystw.

Komisya przedkłada zatem Wysokiemu Sejmowi stosowne wnioski co do zasięgnięcia informacyi względem prac około ulepszenia stosunków włościańskiego kredytu w dolnej Austryi i Czechach, tudzież co do zastosowania poręki ograniczonej do lokalnych Towarzystw zaliczkowych.

Gminne kasy pożyczkowe, których działalność już tyle razy była przedmiotem obrad i uchwał Wysokiego Sejmu, posiadają obecnie, jak świadczy sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności departamentu I. za rok 1897, wcale poważny, jak na nasze zwłaszcza stosunki, kapitał zakładowy.

Według rzeczonego sprawozdania jest w kraju naszym 3.427 kas gminnych z kapitałem 6,080.000 zł.

Gdy ogólna ilość gmin wynosi 6.234, przeto więcej niż w połowie gmin takie kasy istnieją.

Porównując rozwój tych kas w poszczególnych powiatach widzimy ogromne różnice.

Dwa powiaty: Kraków i Biała, wcale żadnych kas gminnych pożyczkowych nie mają.

Cztery powiaty, również na zachodzie położone, mają zaledwie po parę kas, jako to:

powiat	Chrzanów	gmin	84	kas	4
„	Wadowice	„	111	„	4
„	Myślenice	„	67	„	7
„	Żywiec	„	70	„	2

Są zaś powiaty, gdzie prawie w każdej gminie jest kasa pożyczkowa, a kapitał dochodzi lub nawet przewyższa sumę ćwierć miliona zł.:

powiat Tarnopol: gmin 81 kas 81 z kapitałem 256.000 zł.;

powiat Brzesko: gmin 112 kas 109 z kapitałem 253.000 zł.;

powiat Skałat: gmin 62 kas 61 z kapitałem 244.000 zł.;

powiat Łańcut: gmin 108 kas 84 z kapitałem 215.000 zł.

Dalszych cyfr nie przytaczamy, gdyż są one objęte tabelarycznem zestawieniem, dołączonem do wspomnianego sprawozdania Wydziału krajowego.

Komisya bankowa jednak, nie poprzestając na tych cyfrach, wglądnęła do aktów Wydziału krajowego, aby poinformować się bliżej o działalności tych kas, tudzież o skutkach kontroli, wykonywanej przez Wydziały powiatowe.

Wskutek sprawozdania komisyi gminnej z r. 1896, która skonstatowała, że dają się słyszeć skargi na zastój w pożyczkowych kasach gminnych i grożącą im utratę kapitału, rozesłał Wydział krajowy okólnik z 10. kwietnia 1896 l. 11.080, żądając od Wydziałów powiatowych, aby wykazały:

1. Jak jest zorganizowany nadzór i kontrola Wydziału powiatowego nad rzeczonemi kasami?

2. Jakie jest wykonanie tej kontroli?

3. Jakie są skutki rzeczonej kontroli nad kasami pożyczkowemi?

W odpowiedzi na ten okólnik nadeszły z powiatów sprawozdania, zawierające materyał cenny, dotychczas jeszcze nie uporządkowany i drukiem nie ogłoszony.

Komisya bankowa podaje niektóre daty i wskazówki z rzeczonych sprawozdań wyjęte:

Bóbrka. W dziewięciu latach od r. 1886—1895 kapitał prawie się podwoił. Ze sumy 65.180 zł. podniósł się do 110.627 zł. — Nie wystarcza jednak na potrzeby uboższej ludności.

Czortków. Kapitał w temże dziewięcioleciu ze sumy 58.509 zł. wzrósł na 111.686 zł. Dodatnie rezultaty lustracyi są widoczne.

Dąbrowa. W ostatnich trzech latach od r. 1891 do 1894 wzrost kapitału znaczny. Ze sumy 84.592 zł. na 100.605 zł.

W r. 1894 spłacono na rachunek kapitału 22.292 zł.; na rachunek procentów 6.683 zł. Zatem bardzo prawidłowe spłaty, a rozwój kas w tym powiecie zasługuje szczególnie na uwagę, gdyż jest tam zasobne i dobrze kierowane Towarzystwo zaliczkowe od r. 1870.

Mielec. Stan kas bardzo pomyślny. Porównanie dat z ostatniego sześciolecia wykazuje szybki rozwój:

w r. 1889 kas 58 z kapitałem 63.641 zł.
w r. 1895 „ 92 z „ 116.100 „

Zapłacono w r. 1895 na kapitał 24.258 zł.; na procent 6.645 zł.

Skałat. Przy założeniu kas wynosił kapitał zakładowy tylko 63.965 zł.; dołożono w kapitale 40.915 zł.; przyrost do r. 1895 139.895 zł.; tak, iż wzrósł ten kapitał do wymienionej poprzednio sumy przeszło 244.000 zł.

Oprócz tego gminy użyły na pokrycie własnych potrzeb budżetowych, z procentów od kapitałów w tych kasach lokowanych, przeszło 40.000 zł.

Tarnopol. W przeciągu lat 10 prawie podwoił się kapitał:

Wynosił w r. 1884 . . 113.137 zł.
w r. 1894 . . 207.914 „

Te przykłady dodatniej działalności są tak wymowne, że niepotrzeba dalszych dowodów, aby nabrać przekonania o skuteczności systematycznej a wytrwałej pracy na tem polu.

Wprawdzie sprawozdania Wydziałów powiatowych zawierają z wielu powiatów ujemne relacye, połączone ze skargami na nieudolność miejscowych zarządów, na brak wszelkiej ścisłości w administracyi, na opieszałość i zbyteczną pobłażliwość, skutkiem czego raz rozpożyczone kapitały wcale nie bywają spłacane, a nawet odsetki nie wpływają.

Lecz pomimo tego ogólne wrażenie, jakiego doznaje się po odczytaniu wszystkich sprawozdań, jest dodatnie, gdyż widocznem jest, że kontrola przez Wydziały powiatowe sprawowana ma skutek pewny, choć nie bezzwłoczny, zwłaszcza jeżeli w niektórych powiatach rzecz ta była przez dłuższy czas zaniedbaną.

Komisya nabyła przeto przekonania, że stan gminnych kas pożyczkowych jest w wielu powiatach wcale pomyślny, w wielu zaś wymaga jeszcze znacznych ulepszeń, ale przy wytrwałości można niemal na pewno spodziewać się polepszenia.

Dlatego komisya uważa myśl, zawartą we wniosku posła Żardeckiego jako uzasadnioną i mniema, że należy dążyć i nadal do lepszej organizacyi i zasilania gminnych kas pożyczkowych.

Lecz komisya mniema, że możnaby pójść dalej, aniżeli wskazuje wniosek posła Żardeckiego, i zastanowić się nad pytaniem, czy nie należałoby przez uchwalenie osobnej ustawy krajowej o gminnych kasach pożyczkowych dojść do lepszej ich organizacyi i obfitszego zasilenia ich kapitałem, a to na wzór obowiązującej w Czechach ustawy o powiatowych kasach pożyczkowych?

Wiadomy jest potężny rozwój instytucyi, które w Czechach zajmują się kredytem włościańskim. Obok banku hipotecznego czeskiego, który bardzo znaczne sumy udzielił na hipoteki włościańskie, obok licznych kas oszczędności i Towarzystw zaliczkowych, są jeszcze **powiatowe kasy pożyczkowe** (okresni založne hospodarske), których stan z końcem r. 1894 następujące wyrażają cyfry:

„Založen" takich istniało 167, kapitał ich własny wynosił 8,316.823 zł., wkładki oszczędności 29,096.296 zł.

Lokacya zaś tego przeszło 37 milionów zł. wynoszącego kapitału obrotowego tak się przedstawia:

Pożyczki na kredyt osobisty 18,777.000 zł., pożyczki na kredyt zabezpieczony kaucyą hipoteczną 2,391.000 zł., pożyczki hipoteczne amortyzacyjne 12,549 000 zł., gotówka i lokacye w efektach 4,720.000 zł.

Te pożyczkowe kasy powiatowe mają zatem kapitał własny nie o wiele znaczniejszy, aniżeli nasze kasy gminne — lecz rozporządzając wielkim kapitałem obcym, mogą daleko więcej zdziałać na polu kredytu włościańskiego.

Organizacya czeskich založen oparta jest na specyalnej ustawie z dnia 30. czerwca 1896 Nr. 56 Dz. ust. kraj., której główne postanowienia przytaczamy.

Udziałowy kapitał należy do właścicieli gospodarstw włościańskich powiatu (§. 3.). Zmiana własności gospodarstwa pociąga za sobą przeniesienie własności udziału na nabywcę gospodarstwa.

Ci właściciele udziałów wybierają delegatów na walne zgromadzenie; delegaci wybierają dyrekcyę z 12 osób — i komisyę rewizyjną.

Kasa podlega bezpośredniej kontroli Wydziału powiatowego, który może każdego czasu przedsiębrać rewizyę, szkontro, przeprowadzić dochodzenia i zarządzić środki zaradcze (§. 50.).

Na każdem posiedzeniu dyrekcyi zasiada reprezentant Wydziału powiatowego (§. 51.).

Na każdem plenarnem zebraniu Rady powiatowej zdaje Wydział powiatowy sprawę o działalności kasy pożyczkowej (§. 53.).

Pożyczek udziela kasa:

na kredyt osobisty, mianowicie na weksle 6-miesięczne, z możnością prolongaty na dalszych 6 miesięcy;

na kaucyę hipoteczną, do spłacenia w przeciągu najdalej 10 lat;

na hipotekę gospodarstw wiejskich, do wysokości 24-krotnego dochodu katastralnego.

Wkładki oszczędności nie mogą przekraczać 10-krotnej kwoty własnego funduszu kasy (§. 7.).

Nie wolno kasom brać udziału w przedsiębiorstwach przemysłowych lub zakupywać nieruchomości, chyba tylko dla pokrycia swojej pożyczki przy egzekucyi (§. 17.).

Otóż zdaniem komisyi bankowej uchwalenie podobnej ustawy dla naszych gminnych kas pożyczkowych mogłoby znacznie ułatwić prawidłową ich organizacyę, wprowadzić więcej systematyczności i dokładności w kontroli i rozszerzyć ich dobroczynną działalność.

Należałoby także zastanowić się nad kwestyą, czyli i o ile możnaby kasom zamożniejszym i dobrze funkcyonującym zezwalać na przyjmowanie wkładek oszczędności.

Zdaniem komisyi byłoby to możliwem i pożytecznem, przy zachowaniu jednak następujących prawideł:

1. kapitał własny takiej kasy musiałby już dosięgnąć znaczniejszej wysokości, ustawą oznaczonej;

2. wkładki nie mogłyby przewyższać pięciokrotnej kwoty własnego funduszu kasy;

3. zarząd kasy, manipulacya i książkowość musiałyby zostać urządzone w sposób, zapewniający należyty tok urzędowania i łatwą kontrolę;

4. Wydział powiatowy byłby obowiązany kontrolować kasę peryodycznie;

5. gmina, której własnością jest kasa pożyczkowa, przyjęłaby osobną uchwałę gwarancyę za bezpieczeństwo wkładek;

6. upoważnienie kasy do przyjmowanie wkładek, po dopełnieniu powyższych warunków, zależałoby od uchwały Wydziału powiatowego i mogłoby każdego czasu uchwałą tegoż Wydziału być odjęte.

Komisya bankowa niema wcale zamiaru w tem treściwem sprawozdaniu wyczerpać przedmiotu, który należy poddać dokładnemu i szczegółowemu badaniu.

W obecnem studyum tej sprawy było zadaniem naszem wskazać tylko kierunek, w którym należałoby zwrócić pracę nad polepszeniem stosunków włościańskiego kredytu.

Jeżeli powiatowe instytucye, których zasilanie, przez kredyt w obligacyach komunalnych, Wysoki Sejm uchwalił, będą niewątpliwie bardzo skutecznie działać na tem polu, to niemniej ważnem jest zorganizować należycie i zasilić gminne kasy pożyczkowe, przeznaczone do udzielania kredytu w kwotach dro-

bnych, na codzienną, chwilową potrzebę, a w miarę zasobów także i na dłuższy okres czasu.

W takich też gminnych instytucyach może najlepiej być urzeczywistniony opiekuńczy charakter włościańskiego kredytu, udzielanego tylko osobom, rzeczywiście potrzebującym, a przy tem pracowitym i rzetelnym, nie zaś dłużnikom lekkomyślnym i trwoniącym grosz pożyczony.

Na podstawie tych wywodów Komisya bankowa wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Poleca się Wydziałowi krajowemu zbadać organizacyę i rozwój kas pożyczkowych systemu Raiffeisena w dolnej Austryi i w Czechach, a na podstawie zebranych informacyi wziąść pod rozwagę, o ile doświadczenia w tych krajach uzyskane do naszych stosunków krajowych zastosowane być mogą.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu ułożyć projekt wzorowego statutu dla gminnych Towarzystw zaliczkowych, przyczem należy rozważyć, czy poręka ograniczona nie będzie dla tych Towarzystw najwłaściwszą.

3. Poleca się Wydziałowi krajowemu zastanowić się nad potrzebą uchwalenia osobnej ustawy dla gminnych kas pożyczkowych, celem zapewnienia prawidłowego funkcyonowania tych kas, oraz skutecznej nad niemi kontroli.

4. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby za pośrednictwem Wydziałów powiatowych pouczył gminy, że dla zakładania gminnych kas pożyczkowych lub zasilenia istniejących kas najodpowiedniejszem źródłem kredytu są pożyczki komunalne w banku krajowym.

5. Na koszta badań w rezolucyi ad 1. wymienionych wstawia się do rubryki XVII. działu wydatków budżetu krajowego na rok 1898 do dyspozycyi Wydziału krajowego kwotę 2.000 zł. jako wydatek nadzwyczajny.

Lwów, 13. lutego 1898.

Przewodniczący: **Marchwicki.** Sprawozdawca: **Skałkowski.**

Wnioski powyższe przyjął Sejm bez zmiany na posiedzeniu z dnia 17. lutego b. r.

Ruch stowarzyszeń.

Dary i subwencye na rzecz **Funduszu zaopatrzenia funkcyonaryuszów stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych** w myśl okólnika Zarządu, nadesłały dotychczas z czystych zysków w roku 1897, następujące Towarzystwa:

1. Towarzystwo zaliczkowe w *Drohobyczu* . 50 zł.
2. Bank zaliczkowy we *Lwowie* . . . . 100 „
3. Tow. zaliczkowe w *Rohatynie* . . . . 25 „

We Lwowie, dnia 8. lutego 1898.

W. Terenkoczy. *N. Ulmer.*

W Gawłuszowicach założona została przez ks. dr. Adama Kopycińskiego „Spółkowa Kasa oszczędności i pożyczek“ (syst. Raiffeisena). A chociaż instytucya ta obliczona jest dla potrzeb czysto lokalnych, rozwija się jednak bardzo dodatnio. Cyfrowo, działalność powyższej Spółki za czas krótki bo od 1. września po koniec ubiegłego roku przedstawia się jak następuje. Stan bierny: z rachunku udziałów 103·—, z rachunku wkładek 6.200·99, z rachunku funduszu rezerwowego 75·41, saldo 20·15; razem 6.399·55. Stan czynny: z rachunku pożyczek 6.135·—, z rachunku procentów przenośnych 178·09, z rachunku kasy 86·46; razem 6.399·55.

Wykaz lustracyj, dokonanych w miesiącu styczniu r. b.

Lustrator związkowy, p. I. Domagalski zlustrował stowarzyszenia związkowe:

1. Towarzystwo kowali w Sułkowicach,
2. Spółkę ślusarską w Świątnikach górnych;

Wice-prezes Związku, p. W. Biechoński wspólnie z sekretarzem, p. N. Ulmerem z lustrowali:

3. Towarzystwo kredytowe rękodzielników i przemysłowców w Krakowie, i nadto niezwiązkowe dwa stowarzyszenia:
4. Powszechny Zakład kredytowy w Krakowie,
5. Towarzystwo zaliczkowe i oszczędności „Własna pomoc“ w Krakowie;

Delegaci Związku, lustrator Kółek rolniczych, p. Henryk Schmidt wspólnie z prof. drem F. Stefczykiem:

6. Dom robotniczy w Białej z filjami w Lipniku, Straconce i Komorowicach, wreszcie delegat p. H. Schmidt:
7. Towarzystwo handlowe w Dębicy.

Razem dokonano siedmiu lustracyj.

Zmiany w rejestrach stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych. Dziennik urzędowy ogłasza w miesiącu listopadzie z. r. następujące zmiany w rejestrach stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Nowe stowarzyszenia:

C. k. Sąd obwodowy jako handlowy w Jaśle, poleca wpisanie do rejestru dla Towarzystw zarobkowych i gospodarczych firmy: „Towarzystwo zaliczkowe

„Pomoc“ w Dębowcu, stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką“, z tem, że:

Statut Towarzystwa uchwalono i podpisano w Dembowcu dnia 8. czerwca 1897.

Firma Towarzystwa opiewać będzie: „Towarzystwo zaliczkowe „Pomoc“ w Dębowcu stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką“ i będzie mieć siedzibę w Dębowcu.

Przedmiotem przedsiębiorstwa jest dostarczanie członkom swoim na umiarkowany procent gotowych pieniędzy potrzebnych im do obrotu w gospodarstwie, rzemiośle, przemyśle, handlu za pomocą wspólnego kredytu wszystkich członków.

Czas trwania Towarzystwa nie jest ograniczony.

Na zgromadzeniu odbytem zaraz po uchwaleniu i podpisaniu statutów, dnia 8. czerwca 1897 zostali wybrani i zatwierdzeni członkami Dyrekcyi:

a) Henryk Wojna z Dębowca;

b) Tomasz Misiołek z Łazów dębowieckich;

c) Tomasz Sochacki z Dębowca jako dyrektorowie; zaś

d) Jędrzej Pankiewicz;

e) Jan Piątkiewicz;

f) Jędrzej Szafir, wszyscy w Dębowcu jako zastępcy dyrektorów.

Ogłoszenia Towarzystwa podawane będą w „Gazecie Lwowskiej“.

Odpowiedzialność członków Towarzystwa ograniczona jest do wysokości dwukrotnej deklarowanych przez członka udziałów a nadto stosownie do §. 76. ustawy z dnia 9. kwietnia 1873 Nr. 70. Dz. p. p.

Członkowie Dyrekcyi będą firmę Towarzystwa z prawnym skutkiem w ten sposób podpisywać, że pod wyciśniętą lub przy wyciśniętej stampilii firmę Towarzystwa w sobie mieszczącej podpisze swe imię i nazwisko dwóch którychbądź członków Dyrekcyi.

(Uchwała z dnia 13. listopada 1897 l. 7.694).

C. k. Sąd obwodowy jako handlowy w Tarnowie podaje do wiadomości, iż równocześnie zarządzony został wpis do rejestru stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych firmy: „Bank dla handlu gospodarstwa i przemysłu w Mielcu, stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną porąką“ (Bank für Handel, Wirtschaft und Gewerbe in Mielec registrirte Genossenschaft mit beschränkter Haftung). Siedzibą stowarzyszenia jest Mielec, stowarzyszenie zawiązało się na podstawie statutu z daty Mielec, 26. października 1897. Celem stowarzyszenia jest dostarczanie członkom swoim potrzebnych do gospodarstwa handlu i przemysłu środków pieniężnych w drodze wspólnego kredytu. Czas trwania Towarzystwa jest nieograniczony.

Wkładki udziałowe każdego członka wynoszą 50 koron.

Towarzystwo zastępuje we wszystkich sprawach zarząd składający się z dyrektora i kasyera, którzy firmę stowarzyszenia przez umieszczenie swoich podpisów pod firmą stowarzyszenia podpisują.

Zarząd wybiera generalne zgromadzenie na nieoznaczony czas i służy generalnemu zgromadzeniu prawo uchwałą większości $^2/_3$ części obecnych członków zarządu z urzędu ich złożyć.

Członkami Dyrekcyi wybrani zostali na generalnem zgromadzeniu członków Towarzystwa w dniu 11. listopada 1897 odbytem jednogłośnie Juda Kohn i Benjamin Hermele przemysłowcy w Mielcu zamieszkali.

Odpowiedzialność stowarzyszonych za zobowiązania stowarzyszenia jest ograniczoną a mianowicie odpowiada każdy członek Towarzystwa do pięciokrotnej wysokości deklarowanego swego udziału z wliczeniem tego udziału.

Obwieszczenia Towarzystwa ogłaszane będą w „Gazecie Lwowskiej“.

(Uchwała z dnia 25. listopada 1897 l. 21.861).

Bilansy stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych za rok 1897.

7. Gorlice. Towarzystwo zaliczkowe. *a) Rachunek strat i zysków.* Straty: z rachunku kosztów administracyi 13.313 66, amortyzacya realności Towarzystwa 150·—, amortyzacya inwentarza 30·—, czysty zysk 8.577·24; razem 22.070·90. Zyski: Zysk brutto w roku 1897 22.070·90. *b) Bilans.* Stan bierny: udziały 109.994·10, fundusz rezerwowy 39.873·17, wkładki na rachunek bieżący 604.728·54, reeskontowane weksle 324 027·79, procenta pobrane od skryptów i weksli w r. 1897 za r. 1898 8.083·13, procenta należne od wkładek za r. 1897 23·70, czysty zysk 8.577 24; razem 1,095.307 67. Stan czynny: pożyczki na skrypta i weksle 1,025.341 53, procenta należne od skryptów i weksli po koniec r. 1897 2.540·—, procenta nadpłacone w r. 1897 od reeskontu weksli na r. 1898 1.068·43, koszta procesowe należne 95·37, wartość realności Towarzystwa 10.065·—, efekta funduszu rezerwowego 20.936·42, realności egzekwowane 3.651 96, wartość inwentarza 270·—, rachunek różnych 28.575·21, gotówka z dnia 31. grudnia 1897 2.763·75; razem 1,095.307·67.

8. Drohobycz. Towarzystwo zaliczkowe. *a) Rachunek strat i zysków.* Przychód: z rachunku odsetek 9.662·26, z rachunku lokacyi 630·65; razem 10.292·91. Rozchód: z rachunku administracyi 5.759·11, z rachunku urządzenia 40·86; razem 10.292·91. *b) Bilans.* Stan bierny: z rachunku funduszu rezerwowego 14.953·81, z rachunku udziałów 49.225·84, z rachunku odsetek 2.960·54, z rachunku wkładek oszczędności 257.068·87, z rachunku administracyi 60·—, z rachunku

rezerwy procesowej 475·73½, z rachunku strat i zysków 4.492·94; razem 329.237·73½. Stan czynny: z rachunku kasy 4.085·46½, z rachunku pożyczek udzielonych 293.781·14, z rach. odsetek należnych 2.679·79, z rachunku administracyi 100·—, z rachunku nieruchomości 4.455·54, z rachunku urządzenia 367·82, z rachunku zaliczek procesowych 386·79, z rachunka lokacyi 21.046·63, z rachunku Banku krajowego 2.334·56; razem 329.237·73½.

9. Podgórz. Stowarzyszenie pożyczkowe i oszczędności „Wzajemna pomoc". *b) Bilans.* Stan czynny: pożyczki udzielone 533.376·50, lokacye 12.724·30, koszta prawne i wadya 4.321·22, koszta założenia 893·96, realność 35.326·34, procenta na rok 1898 488·40, gotówka 18.085·45, rachunek bieżący 14.984·87; razem 620.201·04. Stan bierny: fundusz rezerwowy 21.032·28, udziały 69.501·06, wkładki oszczędności 413 566·04, reeskont wekslowy 92.408·—, procenta pobrane na rok 1898 4.028·26, rachunek bieżący Banku krajowego 8.000·—, fundusz strat 3.270·65, fundusz dyspozycyjny 20·—, nadwyżka w stanie czynnym 8.374·75; razem 620.201.04.

10. Sambor. Kasa zaliczkowa rękodzielników i rolników. *a) Rachunek strat i zysków.* Ma: z rachunku odsetek 1.042·11. Winien: z rachunku kosztów urządzenia 42·18, z rachunku administracyi 418·78, z rachunku ruchomości % umorzenia 108·61, do rachunku bilansu: saldo na rok 1898 472·54; razem 1.042·11. *b) Bilans.* Stan bierny: fundusz rezerwowy 730·07, fundusz inwalidów 1.682·45, rezerwa strat 64·79, udziały 7.383·55, wierzyciele wekslowi 14.000·—, wierzyciele hipoteczni 8.837·34, wkładki na oszczędność 30.297·32, % naprzód pobrane 359·21, z rachunku strat i zysków 472·54; razem 63.827·27. Stan czynny: pożyczki 42.499·46, % naprzód wypłacone 263·44, koszta ruchomości 400·—, zapas druków 20·—, nieruchomość 20.200· , lokacye 120·52, zaliczki procesowe 17·35, kasa 306·50; razem 63.827·27.

11. Zator. Towarzystwo zaliczkowe. *a) Rachunek zysków i strat.* Zyski: odsetki pobrane od pożyczek hipotecznych 103·51, odsetki pobrane od pożyczek wekslowych 281·67, zwrot kosztów administracyjnych 15·70; razem 400·88. Straty: odsetki wypłacone od wkładek oszczędnościowych 136·45, odsetki zapłacone od pożyczki galic. Kasy oszczędności 82·07, administracya 60·67, 10% amortyzacya ruchomości 216 zł. 21.60, czysty zysk z r. 1897 do rozdziału 100·09; razem 400·88. *b) Bilans.* Stan czynny: pożyczki udzielone na hipoteki 1.667·69, pożyczki udzielone na weksle 4.945·—, wartość ruchomości 194·40, gotówka 104·16; razem 6.911·25. Stan bierny: udziały 1.506·07, fundusz zapasowy 112·—, pożyczka w galic. Kasie oszczędności 1.800·—, wkładki oszczędnościowe 3.393·09, zysk z roku 1897 100·09; razem 6.911·25.

12. Skawina. Towarzystwo pożyczkowe i oszczędności. *a) Rachunek zysków i strat.* Zyski: z rachunku odsetek 1.141·01. Straty: z rachunku administracyi 110·07, z rachunku inwentarza i druków 17·40, do rachunku bilansu: zysk za rok 1897 1.013·54; razem 1.141·01. *b) Bilans.* Stan czynny: gotówka z r. 1896 315·81, pożyczki udzielone 38.398·73, obligacya Banku krajowego 511·23, odsetki na r. 1898 wypłacone 49·53, wartość inwentarza i druków 69·60, koszta prawne 45·68, rachunek różnych 5·30; razem 39.395·88. Stan bierny: udziały wpłacone 6.972·44, fundusz rezerwowy 1.001·15, wkładki oszczędności 23.130·34, kredyta bankowe 6.770·—, odsetki pobrane na r. 1898 508·41, zysk za rok 1897 1.013·54; razem 39.395·88.

13. Przemyśl. Towarzystwo zaliczkowe rolne. *a) Rachunek zysków i strat.* Ma: z rachunku odsetek 12.529·31½, odsetki po 31. grudnia 1897 należne 1.776·10, odsetki za r. 1898 naprzód zapłacone 1.620·06, zapasy druków i opału 902·39, nadpłacone podatki za r. 1894 wykazane 18·33; razem 16.846·19½. Winien: z rachunku kosztów administracyi 8.562·37, z rachunku podatków 797·84, odsetki za r. 1898 naprzód pobrane 4.055·54½, amortyzacya inwentarza 51·16, saldo (do rachunku bilansu) zysk za r. 1897 3.379·28; razem 16.846·19½. *b) Bilans.* Stan bierny: z rach. udziałów 72.583·49, z rachunku funduszu rezerwowego 29.211·—, z rachunku funduszu na możliwe straty 190·71, z rachunku wkładek na oszczędności 220.131·11, z rachunku wierzycieli wekslowych 202.698·—, z rach. wierzycieli hipotecznych 35.540·37, z rachunku depozytów efektami 10.000·53, z rachunku procentów przenośnych 4.055·54½, z rachunku zysków i strat „zysk" 3.378·28; razem 577.790·03½. Stan czynny: z rachunku pożyczek skryptowych 115.353·—, z rachunku pożyczek wekslowych 333 809·60, z rachunku realności w Przemyślu koszt 31. grudnia 1897 83.467·60, z rachunku realności w Przemyślu za sprzedane place 9.540·—, z rachunku innych nieruchomości 1.742·92, z rachunku kosztów notaryalnych 21·35, z rachunku kosztów administracyi zapasy (druków i opału) 902·39, z rachunku podatków nadpłata 18·33, z rachunku depozytów w efektach 10.000·53, z rachunku depozytów w gotówce 1.329·32, z rachunku Banku krajowego Lwów (w zastępstwie) 3.998·53½, z rachunku procentów przenośnych 3.396·16, z rachunku kosztów prawnych 683·32, z rachunku kosztów założenia i ruchomości 621·—, z rachunku kasy, gotówka 31. grudnia 12.905·98; razem 577.790·03½.

Z I. Związkowej Drukarni we Lwowie, ul. Lindego l. 4.